

2023. május 5-7.
Miskolci Egyetem

XXVI. TAVASZI SZÉL KONFERENCIA

TANULMÁNYKÖTET

II. kötet

XXVI. Tavaszi Szél Konferencia 2023

Tanulmánykötet

II. kötet

Szerkesztette:

Molnár Dániel - Molnár Dóra

Kiadó:

Minden jog fenntartva.

Budapest

2023

ISBN 978-615-6457-38-7

XXVI. Tavaszi Szél Konferencia 2023

Tanulmánykötet

II. kötet

Lektorálták

Bánkyné Dr. Perjés Beatrix

Benkei-Kovacs Balázs

Dr István Kollai

Dr József Beszédes

Dr. Dobó Zsolt

Dr. Dúró József

Dr. Forisek Péter

Dr. habil Kavecsánszki Máté

Dr. habil Németh Balázs

Dr. habil. Fenyvesi Anna

Dr. habil. Forgó András

Dr. habil. Péter Tusor

Dr. habil. Ujváry Gábor

Dr. Kálai Sándor

dr. Kész Margit

Dr. Konczos Csaba

Dr. Lajos Szalontai

Dr. Magyarics Tamás

Dr. Matuszka Balázs

Dr. Melinda Kalmár

dr. Nagy Ádám

Dr. Pap József

Dr. Péter Bencsik

Dr. Póliska Csaba

Dr. Polyák Petra

Dr. Rainer M. János

Dr. Szabó Beáta

dr. Szilvia Bátyi

dr. Tóth Eszter Zsófia

Dr. Vágvölgyi Sándor

Dr. Valuch Tibor

Dr. Vass Lóránt

Élise Anne Hélène Cantiran Dr.

Jaskóné Dr. Gácsi Mária

Keller Márkus

Mikó Péter

Németh István

Patrik Szeghő

Prof. Dr. Horváth Miklós

Prof. Dr. Kocziszký György

XXVI. Tavaszi Szél Konferencia 2023

Tanulmánykötet

II. kötet

Művészeti és Művészettudományi Szekció

Nyelvtudományi Szekció

Orvos- és Egészségtudományi Szekció

Poszterszekció

Pszichológiai és Neveléstudományi Szekció

**Szociológiai és Multidiszciplináris
Társadalomtudományi Szekció**

Történelem- és Politikatudományi Szekció

Lectori Salutem!
Kedves Olvasó!

A Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ) nevében tisztelettel köszöntöm abból az alkalomból, hogy megjelent a XXVI. Tavaszi Szél Konferencia tanulmánykötete.

Szervezetünk meghatározó pilléreit jelentik a tudományos rendezvények, melyek lehetőséget teremtenek a közösségszervezésre és közösségépítésre. 1997-ben született meg az a gondolat, hogy a doktoranduszok és fiatal kutatók egy országosan is kiemelkedő multidiszciplináris tudományos konferencia keretében mutathassák be legújabb tudományos eredményeiket.

Az idei évben immár 26. alkalommal került megrendezésre a DOSZ nemzetközi tudományos eseménye, a Tavaszi Szél Konferencia. Az esemény szervezési jogát idén a Miskolci Egyetem nyerte el, így a multidiszciplináris konferenciának 2023. május 5-7. között Miskolc városa adhatott otthont. A háromnapos rendezvény a tudás- és technológia-transzfer újabb csatornája, ezért célja az is, hogy a tudományos élet új generációinak eredményeit megismertesse a versenyszféra reprezentatív képviselőivel. A szekcióüléseken és a szakmai programokon túl közösségi, valamint kulturális programok is várták a résztvevőket.

Az élet minden területe tartogat egy újabb kérdést, egy újabb témát, amelyet vizsgálni érdemes. Minden konferenciaelőadás hoz egy-egy olyan véleményt, kérdést vagy hozzászólást, amely segít bennünket előre lépni kutatásainkban, amely új nézőpontból világít meg egy fontos témát. Éppen ezek miatt a párbeszéddek miatt fontos, hogy a Tavaszi Szél Konferenciát és minden más tudományos találkozót meg tudjunk tartani. A tudományos összeövetelünk különlegessége sokszínűségében rejlik, hiszen ez a multidiszciplináris jelleg olyan tudományterületek és tudományágak közötti együttműködéshez vezethet, amelynek kialakulására másutt sokkal kisebb az esély.

A konferenciára, mint minden évben, idén is nagy érdeklődés mutatkozott, hiszen több mint 500 előadói és vendég regisztráció érkezett be. A Miskolci Egyetemen idén 22 szekció 48 alszekciójában, továbbá több mint 50 poszter formájában mutatták be a fiatal kutatók kutatási témájukat és eredményeiket. Az alszekciók legjobbjait az egyes alszekciókban helyet foglaló elnökök egy előzetesen összeállított pontozási rendszer alapján választották ki, így az Ünnepléses Díjátadó során kioszthattuk a legjobb előadóknak járó díjakat.

Reméljük, hogy a 2023. évi Tavaszi Szél Konferencia is maradandó, pozitív emlékeket hagyott mindenkiben. További szakmai sikereket és kellemes olvasást kívánok minden kedves Érdeklődő számára!

Budapest, 2023. december 20.

Molnár Dániel
elnök
Doktoranduszok Országos Szövetsége

TARTALOMJEGYZÉK

MŰVÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTUDOMÁNYI SZEKCIÓ / MUSIC AND VISUAL ARTS SECTION 13

A DRAMATIKUS SZÍNPADI TÁNC AZ 1930-AS ÉVEK BUDAPESTI TÁNCKULTÚRÁJÁBAN 14

Ábrahám Nóra

A MAGÁNYOS LOVAS (VERBINSKI 2013) - A FEHÉR MEGVÁLTÓ, AVAGY HOLLYWOOD ÉS AZ ŐSLAKOS SZTEREOTÍPIZÁLÁS..... 25

Takács Attila

„KULTÚRPOLITIKA ÉS PROPAGANDA”

MOLNÁR C. PÁL PLAKÁTJA AZ 1936-OS BUDAPESTI MODERN OLASZ MŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSHOZ 33

Juhász Bálint

TECHNOLÓGIA ÉS KULTÚRA 50

Lengyel Zsanett

NYELVTUDOMÁNYI SZEKCIÓ / LINGUISTICS..... 56

BILINGUAL SPEECH PRODUCTION WITHIN CROSS-LINGUISTIC CONCEPTUAL CONSTRAINTS 57

Csillingh, Erika

LANGUAGE ATTITUDES IN THE CLASSROOM: INVESTIGATING THE CHANGEABILITY OF HUNGARIAN EFL LEARNERS' ATTITUDES TOWARDS L2 ACCENTS OF ENGLISH THROUGH TEACHING 57

Püski Gyöngyi

ORVOS- ÉS EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI SZEKCIÓ / MEDICAL SCIENCES AND HEALTHCARE SECTION..... 78

MOZGÁSOS PROGRAMOK HATÁSA A MOTOROS ÉS A KOGNITÍV TULAJDONSÁGOKRA..... 79

Thür Antal, Kertész Tamás

POSZTERSZEKCIÓ / POSTER SECTION 91

A GUMIABRONCS PIROLÍZISE SORÁN KÉPZŐDŐ GÁZ TULAJDONSÁGAINAK VÁLTOZÁSA ADALÉKOK HATÁSÁRA 92

Tóth Csenge Emese, Nagy Gábor

ASSESSMENT OF SEED GERMINATION AND MORPHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF TWO CHICKPEA (*cICER ARIETINUM* L.) CULTIVARS UNDER TEMPERATURE STRESS..... 102

Boglárka, Bozóki, Hussein, Khaeim, Gergő Péter, Kovács Ph.D, Csaba, Gyuricza Ph.D

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN VÁRMEGYE GAZDASÁGFEJLŐDÉSÉNEK MÚLTJA-A HÁROM ÉS ÖTÉVES TERVEK HATÁSA BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYE GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI FEJLŐDÉSÉRE 108

Bánné dr. Gál Boglárka

CHARACTERIZATION OF LAND USE AND LAND COVER CHANGES USING HISTORICAL SATELLITE DATASETS AND GIS: A CASE STUDY OF MAI-NEFHI WATERSHED, ERITREA 122

Menghis Tsegay. B, Endre Dobos

PSZICHOLÓGIAI ÉS NEVELÉSTUDOMÁNYI SZEKCIÓ / PSYCHOLOGY AND EDUCATIONAL SCIENCES SECTION 142

A DIGITALIZÁLT GENERÁCIÓ ÉS AZ ISKOLAI TESTNEVELÉS LEHETŐSÉGEI143

Molnár Ákos, Prisztóka Gyöngyvér

A MALADAPTÍV KOGNITÍV ÉRZELEM-REGULÁCIÓS STRATÉGIÁK JELENTŐSÉGE A COVID-19 BETEGSÉGEN ÁTESETTEK TESTI ÉS LELKI EGÉSZSÉGÉNEK TÜKRÉBEN 153

Néző Anna

A VIDEÓJÁTÉK-HASZNÁLAT ÉS A FANTÁZIÁRA VALÓ FOGÉKONYSÁG 167

Sümegei Janka

AZ EURÓPAI TANÁROK HELYZETE 180

Kovács Tamás

CORRELATION AND LINEAR REGRESSION BETWEEN MOTIVATION AND TEST ANXIETY AMONG ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS IN A HIGH-STAKES SITUATION..... 187

Kristóf Lakatos

IMPACT OF GLOBALIZATION ON CULTURAL DIVERSITY IN INTERNATIONAL BUSINESS: A FOCUS ON GERMAN BUSINESS CULTURE..... 198

Azin Sharirlou

**SZOCIOLÓGIAI ÉS MULTIDISZCIPLINÁRIS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEKCIÓ /
SOCIOLOGY AND MULTIDISCIPLINARY SOCIAL SCIENCES SECTION 210**

AZ AGRÁRTÁRSADALOM HELYZETÉRTÉKELÉSE EMPIRIKUS EREDMÉNYEK
ALAPJÁN

A GENERÁCIÓVÁLTÁS SZEREP A JÖVŐKÉP MEGÍTÉLÉSÉBEN 211

Dr. Takács István, Dr. Lenti István

IFJÚSÁGI RÉSZVÉTEL DEFINÍCIÓS MEGÚJULÁSA A SZOCIOLÓGIA
SZEMSZÖGÉBŐL 216

Fazekas Anna

**TÖRTÉNELEM- ÉS POLITIKATUDOMÁNYI SZEKCIÓ / HISTORY AND POLITICAL
SCIENCE SECTION 227**

A DUALIZMUS KORI MAGYAR PARLAMENT NEMZETISÉGI KÉPVISELŐINEK
KOLLEKTÍV EMLÉKEZETE 228

Nagy Ádám

A KERESZTÉNY HALLGATÓK ANTISZEMITA MEGMOZDULÁSAI A KÉT
VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI MAGYARORSZÁG EGYETEMVÁROSAIBAN
(BUDAPEST, DEBRECEN, PÉCS, SZEGED)..... 239

Raposa Vivien Kitti

A LEVELEZÉS, MINT A HIDEGHÁBORÚ ESZMECSERÉJÉNEK FORMÁJA.
REAGAN LEVELEZÉSE A SZOVJET PÁRTTITKÁROKKAL (ANDROPOV,
CSERNYENKO ÉS GORBACSOV) 260

Gordon Márk Alexander

A POLITIKAI TÖRÉSVONALAK DINAMIKÁJA

VÁLASZTÓI ATTITŰDÖK AZ EURÓPÁN KÍVÜLRŐL ÉRKEZŐ MENEKÜLTEKKEL
KAPCSOLATBAN 272

Nagy Attila

AZ ÜGYVÉDJELÖLTEK PROFESSZIONALIZÁCIÓJA A DUALIZMUS
IDŐSZAKÁBAN 284

Papp Viktor

BIKA A CSÓNAKBAN" – A MITHRAS-IKONOGRÁFIA EGYIK ÁBRÁZOLÁSÁNAK
ÚJ ÉRTELMEZÉSE 292

Simon Attila

BISHOP KÁROLY ESZTERHÁZY'S REFORM PROVISIONS IN ECCLESIASTICAL DOCUMENTS.....	304
<i>Szabina Porpáczy</i>	
CONTACT PERSONS – REPRESENTATIVES OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE CZECHOSLOVAK AND HUNGARIAN STATE SECURITY SERVICES IN THE EARLY YEARS	310
<i>Vanda Bessenyei</i>	
COSMONAUT AS AN AMBASSADOR OF PEACE? – USING SOVIET SPACE ACHIEVEMENTS TO CONVEY MESSAGES OF PEACE	319
<i>Szandra Kiss</i>	
CSEHSZLOVÁKIA ELLENI 1968-AS INTERVENCIÓ TÖRTÉNETE A MAGYAR KATONAI HÍRSZERZÉS TÜKRÉBEN.....	329
<i>Csik Ádám Lajos</i>	
EGYEDI ÉS KÖZÖS JELLEMZŐK NÓGRÁD MEGYE 1956-OS FORRADALMAINÁL	340
<i>Stefán Antal Krisztián</i>	
FROM A FAILED INTEGRATION ATTEMPT TO A REGIONAL INITIATIVE?	353
<i>Miklos Teszary</i>	
IMPORTANT ASPECTS OF PRESERVATION AND INTERNATIONAL SAFEGUARDING OF HUNGARIAN TRADITIONAL GAME CULTURE	362
<i>Dániel Molnár</i>	
MISKOLCTÓL APÁCASZAKÁLLASIG	376
<i>Csóka Géza</i>	
RECENT DISCOVERED ROMAN HYPOGEA TOMBS IN LAODICEA, SYRIA (2022)	390
<i>Hiyam Madarati</i>	
REPORT OF JÓZSEF GRÓSZ, ARCHBISHOP OF KALOCSA AND BÁCS, TO THE APOSTOLIC HOLY SEE ON THE RELATIONSHIP BETWEEN THE HUNGARIAN STATE AND THE CHURCH IN 1949	408
<i>György Sági</i>	
SCHAREK BÉLA ÉS A „TÉR-A-TÉRBEN” KONCEPCIÓ	421
<i>Nagy Attila István</i>	
SZOCIÁLPOLITIKA ÉS INGÁZÁS SZABOLCS-SZATMÁR MEGYÉBEN AZ 1960-AS ÉS 1970-ES ÉVEKBEN.....	432
<i>Murányi-Győri Gréta</i>	

TÁRSADALMI MOBILITÁS A KÁDÁR-KORSZAKBAN: TATAI ILONA FELEMELKEDÉSE.....	442
--	-----

Pataki István

TEMETÉSI KÉZIRATOK SZÖVEGEINEK SZIMBOLIKÁJA.....	450
--	-----

Gál Adél

THE NYMPHAEUM OF GERASA, JORDAN: ARCHITECTURAL SIGNIFICANCE AND HERITAGE MANAGEMENT	459
--	-----

Islam Athamneh

THE RELATIONSHIP BETWEEN UNCERTAINTY AND ACCEPTANCE OF AUTOCRACY IN THE V4 REGION	476
--	-----

Soma Mácsai

AZ ÜGYVÉDJELÖLTEK PROFESSZIONALIZÁCIÓJA A DUALIZMUS IDŐSZAKÁBAN

Papp Viktor

*Professzionizáció-történeti Kutatócsoport (ELTE TáTK-BTK), tudományos
segédmunkatárs, viktorpapp14@gmail.com*

Absztrakt

A tanulmány azt a kérdést járja körül, hogy a 19. század végén, 20. század elején az ügyvédjelöltek és ügyvédek közötti kapcsolatot milyen tényezők befolyásolták, milyen változások álltak be ebben a viszonyban. A kutatás legfőbb kérdése az, hogy az ügyvédjelöltek milyen érvekhez és milyen szakmai megoldásokhoz folyamodtak pozíciójuk javítása érdekében. A probléma bemutatása a jogi szaksajtóban megjelent írásokra, illetve kisebb részben korabeli publicisztikai forrásokra támaszkodik.

A két csoport viszonyának bemutatása azért fontos, mert az ügyvédek mellett az ügyvédjelöltek is fontos funkciókat nyertek el a korszerű, 1874-ben elfogadott ügyvédi rendtartással, ezzel pedig tovább növekedett az amúgy is kiélezett verseny az ügyvédek munkaerőpiacán. A két csoport munkaerőpiaci helyzete ráadásul jelentős mértékben befolyásolta a jogász hivatások társadalomtörténetét is. A 20. század elejére az ügyvédjelöltek számos probléma artikulálásával felhívták a figyelmet a hivatáson belüli generációváltás elkerülhetetlenségére, ez a kérdés pedig tovább élénkítette az ügyvédek és ügyvédjelöltek közötti diskurzus kiélezettségét. A kutatás fontos megállapításokat tartalmaz az elemzett hivatások társadalmi gyakorlatára nézve. Az ügyvédjelöltek sikeresnek aligha mondható egyesületalapítási akciói, valamint a fizetések, munkakörülmények javításáért tett eredménytelen erőfeszítések rámutatnak, hogy az ügyvédek bizonyos kérdésekben nem engedték, hogy az ügyvédjelöltek koherens stratégiát alkossanak meg az ügyvédi javakhoz való hozzáférés érdekében. A kutatás eredményei jól illeszkednek a professzionizációs paradigmához, hiszen az ügyvéd(jelölt)ek társadalomtörténete segít megérteni a szellemi szabadfoglalkozások, valamint a középosztályok átalakulását is. A kutatás eredményei másrészt szorosan kapcsolódnak a szociológiából ismert társadalmi lezárás elméletéhez (*social closure theory*), hiszen az ügyvédek és ügyvédjelöltek közötti rivalizálás rávilágít, hogy milyen mechanizmusok befolyásolták a társadalmi lezárás 19. századi gyakorlatát.

Kulcsszavak: ügyvéd, ügyvédjelölt, társadalomtörténet, ügyvédi kamara, társadalmi lezárás, professzionizáció

1. Az ügyvédjelöltekről

Az ügyvédek története régóta kutatott területnek számít, a magyar ügyvédek társadalomtörténetének néhány aspektusa is többször felkeltette már a kutatók érdeklődését. Itt leszögezném, hogy a továbbiakban ügyvéd megnevezése alatt azokat értem, akik 1874-től tagjai voltak valamely ügyvédi kamarának. Ez azért indokolt, mert nem minden ügyvéd volt peres jogi képviselő, nem minden ügyvéd járt a bíróságokra. A különféle vállalatok jogi osztályán alkalmazottak, vagy éppen kizárólag családi jogi ügyekkel foglalkozók egyaránt nevezhetők ügyvédnek, amennyiben kamaratagok voltak. A fogalom által jelölt hivatást tehát nem funkció, nem munkakör, nem specializáció szerint különböztetem meg, hanem a testületi tagság szerint. Ez a szempont ugyanis egyértelműen kijelöli a számításba vehető ügyvédek számát, kiküszöbölve így a módszertani buktatókat is. [1]

Az ügyvédek és az ügyvédjelöltek kapcsolata eddig nem képezte kutatások tárgyát, de keveset tudunk például az ügyvédjelöltek társadalmi állásáról, munkakörülményéről, karrierlehetőségéről, egyesületi törekvéseikről is. Jelen tanulmány ezért azt a kérdést járja körül, hogy mi jellemezte a 19. század végén, 20. század elején az ügyvédjelöltek és ügyvédek kapcsolatát, milyen változások álltak be ebben a kapcsolatban. A tanulmány legfőbb kérdése az, hogy az ügyvédjelöltek milyen érvekhez és milyen szakmai megoldásokhoz folyamodtak szakmai pozíciójuk javítása érdekében. A probléma bemutatását a jogi szaksajtóban megjelent forrásokra alapozom.

2. Az ügyvédi rendtartás teremtette új környezet

A modern ügyvédi rendtartást 1874-ben fogadta el a parlament, a rendtartás bevezetése szorosan kapcsolódott az egész Európát ekkoriban jellemző igazságügyi reformok hullámához. [2] A rendtartás legfontosabb részét egyértelműen az autonóm kamarák életre hívása jelentette. A korszerű rendtartás más területeken is újításokat hozott. Ügyvédjelöltekről például csak 1874-től kezdve beszélhetünk, hiszen a 19. század első felében még más keretek között működött a magyarországi jogi képzés.

Az ügyvédi rendtartás széles jogköröket biztosított az ügyvédjelöltek felett az ügyvédi kamara számára. Jelölt csak úgy lehetett valaki, ha a szükséges vizsgák teljesítése után kérte a felvételét a területileg illetékes ügyvédi kamarához, és ha valamely, a kamara területén működő bíróságnál, ügyészségnél vagy ügyvédnél gyakorlatot folytatott. A törvény értelmében a kamara választmánya döntött az ügyvédjelöltek kamarai bejegyzéséről, de a választmány vezette követte nyomon a jelöltek magaviseletét, gyakorlati idejük teljesítését is. Azáltal, hogy a joggyakorlaton lévők kénytelenek voltak a kamarákba belépni, fegyelmi ügyekben is a kamara joghatósága alá kerültek. Az esetleges fegyelmi vétségek elkövetése eredményezhette a joggyakorlati idő meghosszabbítását, vagy akár a jelölti státusz megszüntetését is.

Fontos kiemelni, hogy az új törvényi szabályozás bizonyos előnyöket is biztosított az ügyvédjelöltek számára. Így például az ügyvédek és a náluk gyakorlaton lévő jelöltek között kialakult egyfajta munkamegosztás, ezáltal pedig szoros egymásrautaltság, hiszen a bíróságok előtti tárgyalásoknál az ügyvédjelölt helyettese lehetett főnökének, az ügyvédnek. Ráadásul a tárgyalásokon elkövetett mulasztásokért a felelősséget a megbízó ügyvédnek kellett viselnie. A jelölteknek így lehetősége adódott arra, hogy tényleges gyakorlati tudásra tegyenek szert, megismerkedjenek a bírósági munkával.

3. A joggyakorlati idő kérdése

A jogászok körében nem volt kérdéses, hogy az új, modern törvényi keretek között az ügyvédeknek nagyon magas elméleti felkészültséggel kell rendelkezniük, így határozottan a jogtudományi doktori fokozat követelménye mellett érveltek. A kormányzati szereplők úgy tartották, hogy az ügyvédjelöltek csak akkor tennének szert a közigazgatási és a pénzügyi jog alapos ismeretére, ha teljesítenék a doktori vizsgát. [3] A jogászok és a vitában szerepet vállaló politikusok között azonban egyáltalán nem volt egyetértés a joggyakorlati idő hosszának megállapításával kapcsolatban. Mivel egyes ügyvédek a jogi sajtó oldalain arról írtak, hogy az ügyvédek létszáma az 1860-as évek közepétől látványos emelkedésnek indult, igyekeztek bizonyos korlátokat állítani az ügyvédi karba újonnan belépők elé. [4] Az ügyvédjelölti időszak megemlése ráadásul egy olyan eszköz volt, mely hosszú évekre, akár évtizedekre befolyásolni tudta az ügyvédnek készülők karrierlehetőségeit.

Az ügyvédjelöltek gyakorlati idejének kérdése 1874 után is korszakos szakmai vitának, meghatározó konfliktusforrásnak számított a jelöltek és a már gyakorló ügyvédek között. Ugyanakkor nemcsak az érintettek vettek részt a diskurzusban. Márkus Dezső királyi bíró

szerint a hároméves joggyakorlati időt mindenképp szükséges lett volna megemelni, ám ezt nem a gyakorlati ismeretek alaposabb elsajátításával, hanem az ügyvédi létszám korlátozásával indokolta. [5] A századfordulón, amikor egyre fokozottabbá vált a szakmai vita az ügyvédi rendtartás átalakításáról, már befolyásos ügyvédek is megfogalmazták azt az észrevételt, miszerint az ügyvédek, illetve az ügyvédjelöltek számának emelkedése miatt radikális törvényi beavatkozásra lenne szükség.

Az ügyvédjelöltséggel járó kihívások *a priori* módon voltak belekódolva ebbe az új jogszabályi környezetbe, ezzel természetesen maguk az érintettek is tisztában voltak. [6] Az ügyvédjelölti státusz ugyanis csak egy átmeneti állapotot jelentett, néhány év joggyakorlat után a jelöltek egy életre szóló hivatás védőernyője alá tartozhattak. Ennek értelmében a jelöltek társadalmi állásán, anyagi helyzetén és munkakörülményein döntően csakis az ügyvédek voltak képesek javítani. A két fél közötti viszony, az ügyvédjelölti időszak kérdésében legalábbis, ezzel szemben megoldatlan problémáktól volt terhelt, az egymásrautaltságot az ügyvédjelöltek sokkal inkább kizsákmányolásnak érezték. Különösen az anyagi kérdések, a jelöltek megélhetési gondjai exponálták ezt a fajta szembenállást. [7] Az ügyvédjelöltek a problémák megoldását az összefogástól, az egyesületi szervezkedéstől várták.

4. Egyesületalapítási törekvések és a munkaerő-közvetítő irodák szerepe

Az ügyvédjelöltek egyesületalapítási törekvései közel egyidősek voltak az ügyvédek ilyen irányú szervezkedéseivel. 1871-ben már több vármegyében alakult önképző egyletek, 1873-ban pedig tervbe vették a Budapesti Ügyvédjelöltek és Joggyakornokok Egyletének életre hívását. [8] A kezdeti lelkesedés azonban nem érte el a célját, az alakuló közgyűlés megtartására sem került sor a sajtóban megjelent beszámolók szerint. Később, az 1870-es évek második felében az egyesület újra életjeleket mutatott, ám aktív tevékenységet továbbra sem tudott kifejteni.

Miközben az ügyvédjelöltek társadalmi állását és szakmai előrehaladását egyre több kihívás érte, az évtizedek során alig mutatkozott előrelépés a szakmai önszerveződés területén. Az 1890-es évek elején újabb próbálkozásra került sor, ekkor az ügyvédjelöltek mellett a bírói ranglétra legalján álló bírósági és közigazgatási joggyakornokok is csatlakoztak a kezdeményezéshez. Az egyesület fő célja kettős volt: a jelöltek munkahelyi díjazásán kívántak javítani, illetve az ügyvédek felé akartak „közeledni”, bár ezt a szándékot konkrét elképzelésekkel nem támasztották alá. [9] Az egyesület gyűlésén elhangzottak azonban messze nem arattak osztatlan sikert, mivel az ügyvédjelöltek tervezett munkabeszüntetése felháborodásra adott okot ügyvédi körökben. Ha úgy tetszik, az ügyvédjelöltek *strike* akciója lényegében súlyos felrúgása volt a hallgatólagos megállapodásnak a két fél között, hiszen éppen azoktól az ügyvédektől vártak magasabb fizetéseket és jobb munkakörülményeket, akik ellen munkabeszüntetést terveztek, és akik közé néhány év múltán maguk az ügyvédjelöltek is betagozódtak. [10]

Az ügyvédjelöltek szerveződésének sikeressége legfőképp azon múlt, hogy a rosszul megtervezett közös fellépés és a félresikerült kommunikáció után miképp tudják újra a kompromisszumok medrébe terelni az érdekegyeztetést az ügyvédekkel szemben. A későbbi történések arra engednek következtetni, hogy az ügyvédjelöltek helyesen mérték fel az ekkor kialakuló helyzetet. Az ügyvédekkel szemben nem vehették fel a küzdelmet, az alacsony számú egyesületi tagság mellett ugyanis áthidalhatatlan problémának tűnt a fővárosi és a vidéki ügyvédség megosztottsága is. [11]

Az új korszakot nem az egyesületi élet fellendülése, hanem az ügyvédjelöltek által biztosított újfajta szolgáltatás megszervezése fémjelezte. Az ügyvédjelöltek az 1890-es évektől kezdődően egy olyan szolgáltatást alakítottak ki, mely korábban nem volt jellemző az ügyvédek munkaerőpiacára, és mely jelentős segítséget kínált az ügyvédi irodákat fenntartóknak. Nem

másról van itt szó, mint egy, az ügyvédekhez munkaerőt kiközvetítő iroda felállításáról. A közvetítő iroda első említése 1891-ből származik, működésére pedig jellemző volt, hogy az ügyvédjelöltek székházában vezetett lajstrom segítségével segédek, írnokokat tudtak ajánlani az ügyvédeknek, másrészt pedig az irodát kereső ügyvédjelölteken is tudtak így segíteni. A közvetítés díjmentes szolgáltatása volt az ügyvédjelöltek egyesületének. [12]

Az egyesület a századfordulót követően segélyalap és könyvtár felállításával, vitaestek szervezésével is segíteni kívánta a jelöltek munkáját, ám látható eredményeket az állásközvetítő iroda működtetésével értek csak el. Ez elsősorban annak volt köszönhető, hogy az ügyvédek szakmai szerveződései nem fordítottak kellő hangsúlyt a közvetítésre, a korszakban az ügyvédjelöltek közvetítő tevékenysége tehát egy jelentős hiányt pótolta. [13]

A dualizmus időszakában az ügyvédjelöltek végeredményben nem tudtak egy erős, országos lefedettségű, széles reprezentativitással rendelkező egyesületet fenntartani. Egyrészt egy ilyen szakmai társulás feltételei nem voltak adottak, gondoljunk például a finanszírozás problémájára vagy a jelölti státusz átmeneti jellegére, másrészt a jelöltek hatékony önszerveződése súlyosan sértette volna a magas társadalmi presztízzsel bíró ügyvédek érdekeit.

5. A siker kulcsa: küzdelem a vasárnapi munkaszünetért

Mint arról már volt szó, az ügyvédjelöltek számos kérdés kapcsán fogalmazták meg sérelmeiket az ügyvédekkel szemben, legtöbb javaslatuk az ügyvédi irodai munkakörülmények javítását sürgette. A fizetések mellett kardinális kérdésnek számított még a felmondási idő megnyugtató rendezése, a főnökök és az irodai alkalmazottak kötelezettségeinek tisztázása. [14] Sőt, az 1890-es években még külön mozgalom is indult az irodákban folyó munka vasárnapi szüneteltetésének kivívása érdekében.

Az ügyvédek, de még inkább az ügyvédjelöltek az ipari szektorhoz hasonlóan igényt tartottak a heti egy pihenőnapra. Az első, ügyvédi berkekből származó észrevétel 1886-ban született meg az *Ügyvédek Lapja* hasábjain. [15] Jelentősebb támogatást a vasárnapi ügyvédi irodai szünnap gondolata az 1891. évi jogi szabályozás után kapott. [16] A dualizmus időszaka alatt a magyar ügyvédek folyamatosan nyomon követték az osztrák ügyvédségben belüli változásokat, így arról is értesültek, hogy az osztrák igazságügyi kormányzat 1896-ban kérdést intézett a bécsi kamarához a vasárnapi pihenőnap tárgyában. Bár a bécsi kamara kezdetben ellenezte az irodák bezárását, 1896 végétől – döntően az irodákban dolgozó ügyvédsegédek és ügyvédjelöltek nyomására – a kamara határozatban foglalt állást a bécsi ügyvédi irodák vasárnapi zárva tartása mellett.

Nyilvánvaló, hogy az ügyvédi irodákban egészen más jellegű munka folyt, mint a jogi sajtóban sokszor hivatkozási alapként szereplő iparosműhelyekben vagy kereskedelmi egységekben. Hiszen ebben a korban az igazságszolgáltatásban sem létezett pihenőnap, és ahogy a jogászok fogalmaztak, a „bűnözők és mulatozók vasárnap sem pihentek”. Az idézések és kihallgatások megkövetelték az ügyvédek jelenlétét, ráadásul az ügyvédi irodákban még akkor sem lehetett volna vasárnaponként általánosan munkaszünetet hirdetni, ha a bíróságok nem működtek volna a hét utolsó napjain, sokan ugyanis csak ezen a napon értek rá felkeresni az ügyvédi irodát. [17]

Látványos előrelépés végül 1908-ban következett be, igaz, nem egy, régóta várt kormányzati döntés tett pontot az ügy végére. A budapesti ügyvédi kamara rendkívüli közgyűlése ebben az évben ugyanis olyan indítványt fogadott el, mely kamarai határozatban mondatta ki: a kamara területén működő irodáktól elvárják a jövőben, hogy személyzetüknek engedélyezzék a teljes vasárnapi munkaszünetet. [18] Az ügyvédek tehát továbbra is fogadhattak megbízókat az Úr napján, az ügyvédjelöltek, írnokok, gépírók korlátlan vasárnapi munkavégzése – legalábbis Budapesten – a végéhez ért.

A vasárnapi munkaszünet kérdése kiváló példa arra, hogy miképp tudtak sikerrel fellépni az ügyvédjelöltek egy probléma megoldása érdekében. Akciójuk sikeresnek volt mondható a korábban látott konfliktusos viszony ellenére, mivel törekvésük egy jól körülhatárolható probléma megoldására irányult, ráadásul csak a fővárosra korlátozódott. Az ügyvédekkel szembeni érdekérvényesítés csak olyan módon valósulhatott meg, ha eredeti elképzelésükhöz más szereplőket is meg tudtak nyerni. Az ügyvédi irodákban ugyanis nem csak ügyvédjelöltek, de írnokok, gépírók, segédek is dolgoztak, az ő érdekeiknek képviselője az ügyvédi kamara felé meghatározó lépésnek bizonyult. Bár a jelöltek súlyos hibákat is elkövettek a probléma kommunikációja során, elképzelésük nem ütközött az ügyvédi kar általános érdekeivel, nem volt összefüggésben más, megoldásra váró szakmai problémával.

6. Kontextusok

A fenti kérdések kibontása során fény derült arra, hogy az ügyvédjelöltek mozgástere kezdetben rendkívül szűknek volt mondható, a jelöltek munkakörnyezetének biztosítása és társadalmi, anyagi megbecsülése egyaránt az ügyvédek kezében volt. Az ügyvédjelöltek önszerveződése is számos akadályba ütközött, mint ahogy a díjazás kérdésében sem történt előrelépés az évtizedek során. Néhány konkrét példa azonban felhívta a figyelmet az ügyvédjelöltek pontos helyzetfelismerésére, és arra, hogy az ügyvédek és a jelöltek függő viszonyban álltak egymással.

A két fél viszonyát mindazonáltal érdemes egy tágabb kontextusban is értelmezni. A kutatás eredményei jól illeszkednek a professzionalizációs paradigmába, hiszen az ügyvédek története segít megérteni a szellemi szabadfoglalkozások, valamint a középosztályok átalakulását is. [19] A fentebb ismertetett problémakör lényegében a professzionalizációs tézis 1970-es években megjelenő, Magyarországon csak jóval mérsékeltebb módon interpretált új szemléletéhez, a neo-weberiánus vagy interakcionista (konfliktuselméleti) megközelítéshez kapcsolódik. E szerint a hivatások nem egyszerűen válaszolnak a piaci feltételekre, hanem maguk is irányítják, alakítják azokat, és amennyiben ezt sikeresen teszik, hivatásnak nevezzük őket. [20]

A professzionalizációs paradigma szemszögéből az ügyvédjelöltek egyfajta félhivatásnak (*semi-profession*) minősültek, hiszen nem rendelkeztek autonómiával, mint ahogy önszerveződési törekvéseik is rendre kudarcba fulladtak. [21] Munkájuk nélkül azonban a tekintélyes ügyvédi hivatás sem tudott volna hatékony tevékenységet kifejtetni, ennek egyik eklatáns példája a tárgyalótermekben való helyettesítés gyakorlata. A helyettesítések alulszabályozottsága a transzparens igazságügyi eljárásokat is gátolta, a rendszer átláthatóbbá tétele azonban nem állt minden ügyvéd érdekében. Az ügyvédi irodákban dolgozó ügyvédjelöltek törekvései kezdettől fogva arra irányultak, hogy a meglévő társadalmi, illetve szakmai különbségeket csökkentsék az ügyvédekkel szemben. A magyar ügyvédek és ügyvédjelöltek kapcsolata ennél fogva értelmezhető úgy is, mint bizonyos piaci hatások a jogász hivatásokon belüli kivetülései.

Magyarországon a jogalkotó által bevezetett ügyvédi rendtartás biztosította az ügyvédek jogait, előírta a kötelezettségeket, de az ügyvédek és az ügyvédjelöltek kapcsolatát egyáltalán nem szabályozta. A liberális professzionalizációs paradigma értelmében az állam azzal, hogy törvényben garantálta az ügyvédség autonóm működését, immáron nem kívánt más jellegű szakmai kérdésekben állást foglalni, ellenőrzést gyakorolni. [22] Reformokat a korszakban az ügyvédjelöltek nem is várhattak a mindenkori kormányzattól, hiszen a döntéshozók számára az ügyvédjelöltek kérdése szorosan összekapcsolódott az ügyvédi karral, tágabb értelemben pedig a magyar jogász hivatások és az igazságügyi szféra rendszerszintű problémáival. Ez magyarázza azt is, hogy az ügyvédjelöltek egyik látványos sikere, a budapesti ügyvédi irodák

esetében a vasárnapi munkaszünet kiharcolása nem a kormányzat, hanem a kontrollt gyakorló ügyvédi kamara engedménye volt.

A kutatás eredményei másrésztől szorosan kapcsolódnak a *social closure* elméletéhez, hiszen az ügyvédek és ügyvédjelöltek közötti rivalizálás rávilágít, hogy milyen mechanizmusok befolyásolták a társadalmi lezárás 19. századi gyakorlatát. A társadalmi lezárás paradigmájának alapjait Max Webertől származtatják, ám az igazából csak az 1970-es években vált koherens társadalomtudományi teóriává. [23] A legfontosabb kérdés a *social closure* elméletben úgy hangzik, hogy miképp szervezték meg magukat a társadalmi osztályok bizonyos érdekek mentén, és hogy miképp zárták el a javakat más társadalmi csoportok előtt. A társadalmi lezárás elmélet teoretikusai mindazonáltal szűkítették a weberi-koncepciót, hiszen munkáikban csak arra koncentráltak, hogy milyen erőforrásokat kell monopolizálni egyes csoportoknak. [24]

Az ügyvédek és az ügyvédjelöltek társadalmi lezárási gyakorlata többretegű. A jogi hivatások és a jog tekintélye egyes vélemények szerint elsősorban azon alapul, hogy a jogtudomány nyelve elszakadt a mindennapi nyelvtől, ez pedig ismeretelméleti szakítást idézett elő a nyelvhasználók körében. A speciális jogi nyelv folyamatosan erősítette ugyanis az ügyvédek, bírák, ügyészek és egyéb jogászok társadalmi, valamint szimbolikus távolságát más társadalmi osztályoktól. Sokkal inkább kiemelendő a neo-weberiánus megközelítés esetében az állam és a társadalmi osztályok, csoportok viszonya. Ahogy azt láttuk, Magyarországon az ügyvédi hivatás törvényi keretei az állam jóvoltából kerültek lefektetésre, ezek a törvényi keretek biztosították az ügyvédek magas társadalmi státusát. [25] A kamarákra ruházott önfegyelmezés eszközül szolgált ahhoz, hogy ne csak a gyakorló ügyvédek, de az ügyvédjelöltek felett is saját maguk gyakoroljanak kontrollt. A fennhatóság természetesen nem csak a fegyelmi ügyekre korlátozódott, hanem kiterjedt az ügyvédjelöltek mindennapi munkavégzésére is. Az ügyvédjelöltek számos akcióját és elképzelését szemügyre véve immár egyértelmű, hogy amikor az ügyvédekhez, a teljes értékű kamaratagokhoz akartak közeledni, akkor a társadalmi lezárás teremtette szakadékokat kívánták különféle eszközökkel áthidalni. [26] A magyar ügyvédek és ügyvédjelöltek között fennálló ambivalens viszony leírható tehát úgy is, mint a társadalmi lezárás egyik sajátos változata, amikor az adott társadalmi csoporton, hivatáson belül történik meg a különbségtétel. [27]

Köszönetnyilvánítás

A kéziratához fűzött megjegyzéseiért köszönettel tartozom Halmos Károlynak, Keller Márkusnak és Tóth Árpádnak. A kutatás a Professzionalizáció-történeti Kutatócsoport (ELTE TáTK-BTK), valamint a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával valósult meg.

Irodalomjegyzék

- [1] Burrage, M.: *Exceptional Professions in Extraordinary Times. A Comparison of Lawyers in Four Societies*. In Müller, D., Siegrist, H. (szerk.), *Professionen, Eigentum und Staat. Europäische Entwicklungen im Vergleich, 19. und 20. Jahrhundert*. (Moderne Europäische Geschichte 8.) Göttingen. 2014. pp. 41-73; Kovács, M. M.: *Liberal Professions and Illiberal Politics. Hungary from the Habsburg to the Holocaust*. Washington-New York-Oxford. 1996.
- [2] Korsós né Delacasse, K.: *Az ügyvédi kamarák megszületése Magyarországon*. Budapest-Pécs. 2012. pp. 176-177.
- [3] Eckhart, F.: *A jog- és államtudományi kar története 1667-1935*. 2. kötet. Budapest. 1936. p. 503.

- [4] Teller, M.: Az ügyvédi kar helyzete a múlt század közepén. In *Jogi dolgozatok. A Jogtudományi Közlöny ötven éves fennállásának emlékére. 1865-1915.* Budapest. 1916. pp. 731-734.
- [5] Márkus, D.: Ügyvédek és ügyvédjelöltek. Két közlemény. In *Ügyvédek Lapja*, 2, Nr. 46, 1885. pp. 5-6.
- [6] Ügyvédjelöltek. In *Ügyvédek Lapja*, 19, Nr. 50, 1902. pp. 1-3.
- [7] Az ügyvédjelöltek helyzetéről. In *Ügyvédek Lapja*, 19, Nr. 43, 1902. pp. 7-8; Az ügyvédjelölt fizetése. In *Ügyvédek Lapja*, 21, Nr. 15, 1904. p. 7; Ügyvédjelöltek nyomora. In *Ügyvédek Lapja*, 26, Nr. 15, 1909. pp. 1-2.
- [8] Hermann, M.: A szatmári ügyvédjelöltek önképző egyesületének észrevételei. In *Magyar Themis*, 2, Nr. 16, 1871. pp. 182-183; Dárdai, S.: A bíróságok reorganisatiója IV. In *Jogtudományi Közlöny*, 9, Nr. 5, 1874. p. 35.
- [9] Ügyvédjelöltek és joggyakornokok köre. In *Ügyvédek Lapja*, 7, Nr. 23, 1890. p. 7.
- [10] Murányi, E.: Ügyvédjelöltek és joggyakornokok egylete. In *Ügyvédek Lapja*, 7, Nr. 24, 1890. pp. 6-7.
- [11] Az ügyvédjelöltek mozgalma. In *Ügyvédek Lapja*, 27, Nr. 34, 1910. p. 4.
- [12] Az Ügyvédsegédek Országos Egyesülete. In *Ügyvédek Lapja*, 16, Nr. 45, 1899. p. 8; Az ügyvédsegédek országos egyesületétől vesszük a következő értesítést. In *Ügyvédek Lapja*, 19, Nr. 31, 1902. p. 4, Ügyvédjelöltek országos. In *Ügyvédek Lapja*, 21, Nr. 42, 1904. p. 7.
- [13] Az Ügyvédjelöltek és Joggyakorlók Országos. In *A Jog*, 22, Nr. 2, 1903. p. 16.
- [14] Ödönfy, M.: Az ügyvédjelöltek helyzete. In *A Jog*, 11, Nr. 17, 1892. p. 147; Az ügyvédjelölt felmondási ideje. In *A Jog*, 15, Nr. 34, 1896. p. 239.
- [15] Vasárnapi munkaszünet az ügyvédi irodákban. In *Ügyvédek Lapja*, 3, Nr. 28, 1886. p. 7.
- [16] Bódy, Zs.: A munkaviszony a kereskedelemben és iparban a századforduló Magyarországon a joggyakorlat tükrében. In Sasfi, Cs. (szerk.), *Régi témák, mai kérdések a mentalitástörténetben.* Esztergom, 2000. pp. 219-220; Prepuk, A.: Egy szociális törvény a rendeletalkotás útvesztőiben: a vasárnapi munkaszünet bevezetése Magyarországon. In *Történelmi Szemle*, 53, Nr. 2, 2011. pp. 183-214.
- [17] Bíróságok vasárnapi munkaszünete. In *Ügyvédek Lapja*, 17, Nr. 10, 1900. p. 2.
- [18] Vasárnapi munkaszünet. In *Ügyvédek Lapja*, 25, Nr. 21, 1908. p. 8.
- [19] Wilensky, H. L.: The Professionalization of Everyone? In *The American Journal of Sociology*, 70, Nr. 2, 1964. pp. 137-158; Keller, M.: *Experten und Beamte: Die Professionalisierung der Lehrer höherer Schulen in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts - Ungarn und Preußen im Vergleich.* (Studien zur Sozialund Wirtschaftsgeschichte Ostmitteleuropas, 24.) Wiesbaden. 2015. pp. 20-24.
- [20] Collins, R.: Market closure and the conflict theory of professions. In Burrage, M., Torstendahl, R. (szerk.), *Professions in Theory and History. Rethinking the Study of the Professions.* London-Newbury Park-New Delhi. 1990. pp. 24-43; Evetts, J.: Professions in Turbulent Times: Changes, Challenges and Opportunities. In *Sociologia. Problemas e Práticas*, 23, Nr. 88, 2018. pp. 48-49.
- [21] Rüchemeyer, D.: The Legal Profession in Comparative Perspective. In *Sociological Inquiry*, 47, Nr. 3-4, 1977. pp. 116-118; Nishimura, T.: Reconsidering the Concept of Modern Professionals. In *The Kyoto Economic Review*, 82, Nr. 1-2, 2013. pp. 2-18.
- [22] Korsósne Delacasse, K.: *Az ügyvédi kamarák megszületése Magyarországon.* Budapest-Pécs. 2012. pp. 48-90.
- [23] Harrits, G. S.: Professional Closure Beyond State Authorization. In *Professions and Professionalism*, 4, Nr. 1, 2014. pp. 1-17; Agevall, O.: Social Closure: on Metaphors, Professions and a Boa Constrictor. In Liljegren, A., Saks, M. (szerk.), *Professions and Metaphores. Understanding Professions in Society.* London-New York. 2017. pp. 63-76.

- [24] Mackert, J.: Social Life as Collective Struggle: Closure Theory and the Problem of Solidarity. In *Sozialpolitik.ch*, 1, 2021. pp. 1-19. Letöltés ideje: 2023. június 06. https://www.sozialpolitik.ch/fileadmin/user_upload/2021-1-5-mackert.pdf
- [25] Macdonald, K. M.: Social Closure and Occupational Registration. In *Sociology*, 19, Nr. 4, 1985. pp. 543-544.
- [26] Saks, M.: A Review of Theories of Professions, Organizations and Society: The Case for Neo-Weberianism, Neo-institutionalism and Eclecticism. In *Journal of Professions and Organization*, 3, Nr. 2, 2016. p. 179.
- [27] Sida, L.: The Legal Profession as a Social Process: A Theory on Lawyers and Globalization. In *Law & Social Inquiry*, 38, Nr. 3, 2013. pp. 671-672.

Lektorálta: Keller Márkus PhD, tanszékvezető, hab. egyetemi docens, ELTE TáTK Összehasonlító Történeti Szociológia Tanszék